

מו"ר הגאון רבי משה חיים דימנטמן שליט"א

ראש הכולל

בדין מוציא שם רע

בריש פ' אלו נערות, איתא במתני' דהיכא דבא על חיי"ל או על חייבי כריתות, יש להן קנס, ואף דלא הוה אשה הראויה לקיימה, איכא ריבוי "נערה נערה הנערה" וכן איכא ריבוי "בתולה בתולות הבתולות". ומסקינן התם "אלא שיתא קראי כתיבי, נערה נערה הנערה, בתולה בתולות הבתולות, תרי לגופייהו (חדא באונס וחדא במפתה), חר לכדאביי (דהיכא דבא עליה ומתה פטור, שנאמר ונתן לאבי הנערה ולא לאבי מתה), וחד לגזירה שוה (שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות כזה). אייתרי לי תרי, חד לאתויי חייבי לאוין וחד לאתויי חייבי כריתות.

נמצא דאיכא קנס באונס ומפתה בחייבי לאוין ובחייבי כריתות, למרות דליכא ולו תהיה לאשה דאינה ראויה לקיימה. בכ"ז איכא קנס מריבויא דקראי.

וכן פסק הרמב"ם (פ"א הל' נערה ה"ה) גבי אונס, דאם אסורה עליו אסור לישאנה. ובהלכה יא ויב שם כתב דקנס משלם אף באסורה עליו.

ובסי' דרוש וחידוש (כתובות מ,ב) מסתפק בנשא חייבי לאוין וקיי"ל דקידושין תופסין בחייבי לאוין והוציא עליה שם רע, ואינו יכול לקיים יולו תהיה לאשה' אם חייב בקנס מאה כסף דמושי"ר, כמו בקנס דאונס ומפתה או דלמא דמחייבין באונס ומפתה מכח ריבויא דקרא, אבל במוציא ש"ר דליכא ריבוי, י"ל דפטור מקנס ומסיים הגרעק"א שם "ולא מצאתי עדיין גילוי לדין זה".

והמנ"ח (מצוה תקנד) מסתפק בדין הנ"ל, והביא ראיה מתוס' סנהדרין (ט,ב) דבמושי"ר אם אינה ראויה לקיימה ליכא קנס, דאמר שם בתוס', לפירוש ר"ת דאם הוכחשו עדי הבעל איכא קנס, וכיון דאיכא קנס בכה"ג, היא מותרת לבעלה, כשלא כיונו עדותם או שהוכחשו, דאל"כ איך חייב הבעל ק' סלעים, הא לא קרינן יולו תהיה לאשה'. הרי להדיא דהיכא דאסורה עליו פטור מקנס משום דלא קרינן יולו תהיה לאשה', וכתב המנ"ח שם דנהי דאיתרבי אונס ומפתה לקנס, אף דאינה ראויה לקיימה, משום ריבוי דקראי, אבל גבי מושי"ר לא מצינו ריבוי בש"ס.

וכי' המנ"ח דנהי דיש ראיה מהתוס' דבמושי"ר היכא דאסורה עליו, ליכא קנס וכנ"ל, אולם הרמב"ם (פ"ג דנערה) גבי מושי"ר, כתב דינא דמושי"ר דנותן קנס

(ה"א שם), ואח"כ כי הדין של ולו תהיה לאשה (ה"ד שם), ואח"כ כתב נמצא בה וכו' הרי"ז יגרשנה וכו' ולו תהיה אשה הראויה לו, ולא כי דבכה"ג אינו משלם קנס כיון דאינה ראויה לו, ונראה מכל זה בשיטת הרמב"ם דמושי"ר שוה בדין זה לאונס ומפתה, דאע"פ דאינה ראויה לו חייב בקנס. ומסיק המנ"ח דדין זה עומד במחלוקת הרמב"ם ותוס'.

ומקשה המנ"ח שם, לשי' התוס' הנ"ל, הא דאמרינן במס' מכות (טו, א) לא יאמר ולו תהיה לאשה במושי"ר ונילף מאונס מק"ו וכו'. והרי אם נילף מאונס, הרי באונס איכא קנס אף באינו יכול לקיימה כמתני' דידן, ואם נילף מושי"ר מאונס, יהיה קנס במושי"ר אף בכה"ג דא"ר לקיימה, ולכן כתבה תורה ולו תהיה לאשה במושי"ר, לומר דאם אינה ראויה לקיימה ליכא קנס (ולשיטת הרמב"ם הנ"ל נ"חא, דמושי"ר דמי לאונס דאיכא קנס אף באינה ראויה לקיימה).

נמצא דהגרעק"א נסתפק במושי"ר היכא דהוי חיי"ל, אם איכא קנס, והמנ"ח תולה ד"ז במחלוקת התוס' ורמב"ם.

והמנ"ח כתב בהא דמקשים, איך גזרה התורה במושי"ר מצות ולו תהיה לאשה, הא קיי"ל נמצא בה דבר זמה וכו' מגרשה, דלו תהיה לאשה הראויה לו, ואין עשה דוחה ל"ת, כיון דאי אמרה לא בעינא כו', וכמבואר ברמב"ם ה"ה.

וברמב"ם שם ה"ו, כיצד הוצאת ש"ר דאומר בעלתי ולא מצאתי לה בתולים ונודע לי שזינתה תחתי וכו' ואלו הן עדי וכו', עכ"פ הן שידוע שזינתה תחתיו, הן מחמת שלא מצא לה בתולים, אפילו בלי הבאת עדי זנות, מ"מ באשת כהן אסורה לו או בקידשה פחות מבת ג"ש ויום אחד, כמבואר במס' כתובות (ט, א), א"כ בהוזמו העדים נהי דמלקין אותו ומשלם קנס, אבל איך תהיה לו לאשה, הא שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, והודאתו יותר ממאה עדים, ומבואר ברמב"ם (ה"ד) אם היתה אשת כהן וגירשה לוקה (משום דביטל העשה), הרי גם במושי"ר באשת כהן, איכא עשה זו, והדרא הקושיא לדוכתא.

וכתב הבית יעקב (למס' כתובות והובא במנ"ח שם), דאיתא במס' כתובות (מ, א), דאשה שא"ר לקיימה, אמאי אסור לקיימה, יבא עשה (ולו תהיה לאשה) וידחה ל"ת של האיסור, ומתרצת הגמ' דאי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל, ובתו"י שם מפרש דברי הגמ' דנהי דלגבי המאנס והמפתה איכא העשה ולו תהיה לאשה וידחה הל"ת, מיהו אצל האשה גם היא מוזהרת על ל"ת, ובדידה ליכא עשה דידחה, ולכן א"ר לקיימה. ולפי"ז הכא הרי היא אומרת טהורה אני, א"כ בדידה ליכא הלאו כלל, אך לדידיה איתא הלאו

(משום שאחד"א), ובדידה יש העשה ודחי הלי"ת. אולם התוס' כתובות שם אמרי דעל ערוה לא פריך הגמ' וניתני עשה וידחה ל"ת, משום דהוי ל"ת ועשה, לא יוכל וגוי ונטמאה וגוי. וממילא תירוצו של הבית יעקב צ"ב.

והמנ"ח שם כתב לשיטת הרמב"ם הנ"ל דחיוב הקנס במושי"ר, אינו תלוי במצוה ולו תהיה לאשה, דאף שאינה ראויה לו מ"מ חייב בקנס כמו באונס ומפתה ומצות ולו תהיה לאשה מצוה בפ"ע היא, והתורה כתבה ולו תהיה לאשה היינו אם תהיה ראויה לו, ומשכחת שפיר דגם באשת כהן יהיה מותר בה, עפ"י דברי המשל"מ (פ"ט מה' אישות הט"ו) שכתב בשאחד"א אפילו כנגד עדים והודאותו יותר ממאה עדים, היינו דוקא בעומד בדיבורו, אבל אם חוזר בו יכול לחזור בלא אמתלא כיון דעדים מכחישין אותו. נמצא דמשכח"ל שמוותרת לו כגון שחזר והודה ששקר הדבר, ועדי האב מסייעים לדברו ובכה"ג מותרת לו. נמצא דמשכ"ל דין מושי"ר באשת כהן לגבי הדין 'ולו תהיה לאשה'.

מיהו תירוץ זה שייך לפי הרמב"ם הנ"ל, אבל לשיטת התוס' דאם אסורה עליו ליכא קנס, והוי תנאי על הקנס שתהא ראויה לו, א"כ הדרא קושיא לדוכתא, איך משכח"ל שתהא מותרת לו, והרי אסורה מטעם שאחד"א (באשת כהן). ואם הודה מעצמו וחזרה להיות מותרת, א"כ איך משלם קנס, והרי מודה בקנס פטור, אשר ירשיעון אלקים וכו' פרט למרשיע עצמו, והכא לא נתחייב עפ"י העדים כי אסורה לו ע"י הודאתו וכנ"ל. ומסיק המנ"ח דלדברי התוס' צ"ל דלא משכח"ל שתהא לו לאשה במושי"ר רק באשת ישראל דהוי ס"ס ולא שאחד"א, רק עפ"י העדים, וכשהוזמו מותר בה.

והאור שמח (פ"ג מהל' נערה ה"ה) כתב דמדברי התוס' סנהדרין, ליכא ראייה לספיקו של הגרעק"א, דהתם מיירי דהוכחשו העדים ולא הוזמו, לכן כי התוס' דאם נימא דלא שריא לבעל, הטעם הוא משום העדים שלא נתבטלה עדותם לגמרי, לכן פשיטא לתוס' דאינו משלם קנס כיון דאסורה עליו משום עדי הבעל, לא הוי מושי"ר. אבל בשאינו ראוי לקיימה מחמת עשה או לאו אם משלם קנס במושי"ר, בזה נסתפק הגרעק"א.

ואף דמצד סברת האו"ש דאינו דומה ספיקא של הגרעק"א לנידון התוס' בסנהדרין, אבל לשון התוס' שכתבו שם בהדיא וז"ל: "וצ"ל לפיר"ת שהיא מותרת לבעלה, כשלא כיונו עדותן או כשהוכחשו, דאי לא"ה היכי מחייב ק' סלעים, הא לא קרינן ביה ולו תהיה לאשה" עכ"ל התוס', הרי מבואר בתוס' כדברי המנ"ח הנ"ל דדין קנס במושי"ר תלוי בדין ולו תהיה לאשה.